

Бурлака Владислав Васильович,
начальник відділу Головного слідчого
управління Національної поліції України

ЗАЛУЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ КІБЕРПОЛІЦІЇ В МЕЖАХ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ

Конституцією України встановлюється одне з основоположних та фундаментальних прав будь-якого цивілізованого суспільства – право на свободу та особисту недоторканність, утвердження якого та дотримання його всіма членами суспільства є невід’ємною складовою принципу верховенства права та елементом основ правової державності.

Водночас, кримінальне законодавство України, статтею 146 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за незаконне позбавлення волі або викрадення людини. А з урахуванням стрімкого розвитку інформаційних технологій, способи вчинення та варіанти приховання відповідних злочинів із застосуванням електронно-обчислювальних машин і комп’ютерних пристроїв суттєво урізноманітнилися.

В системі Національної поліції України функціонує Департамент кіберполіції Національної поліції України, що є міжрегіональним територіальним органом, який відповідно до законодавства України забезпечує реалізацію державної політики у галузі протидії кіберзлочинності, здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення керівництва Національної поліції України та органів державної влади про стан вирішення питань, віднесених до його компетенції [1].

Як підкреслюють вчені, кіберзлочинність – це злочинність у так званому віртуальному просторі, що визначається як інформаційний простір, що моделюється за допомогою комп’ютера, у якому перебувають відомості про особу, предмети, факти, події, явища і процеси, представлені в математичному, символічному або будь-якому іншому виді, а також рухи, що перебувають у процесі, у локальних і глобальних комп’ютерних мережах, або відомості, що зберігаються в пам’яті будь-якого фізичного або віртуального пристрою, а також іншого носія, спеціально призначеного для їхнього зберігання, обробки й передачі [2, с. 32].

У той же час, відповідно до положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України (затверджене наказом Національної поліції України від 10 листопада 2015 року № 85), департамент кіберполіції бере участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики щодо попередження та протидії кримінальним правопорушенням, механізм підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп’ютерів), систем та комп’ютерних мереж і мереж електронного зв’язку.

Із наведеного та у взаємному зв'язку зі вказаним попередньо, надання слідчим доручень на будь-якому етапі досудового розслідування злочинів пов'язаних із незаконним позбавленням волі або викраденням людини є надзвичайно ефективним і доцільним, особливо, якщо відповідний злочин вчинявся за допомогою електронно-обчислювальної техніки.

Вчені підкреслюють, що специфіка даного виду злочинності полягає у тому, що готування та скоєння злочину здійснюється, коли злочинець практично не відходить від робочого місця, а вчинення злочинів є доступним для широкого кола осіб, оскільки комп'ютерна техніка постійно дешевшає. Такі злочини можна скоювати з будь-якої точки земної кулі і в будь-якому населеному пункті, а об'єкти злочинних зазіхань можуть перебувати за тисячі кілометрів від злочинця. Крім того, доволі складно виявити, зафіксувати і вилучити криміналістично значущу інформацію при виконанні слідчих дій для використання її як речового доказу. Усе це, безумовно, є перевагами для кіберзлочинців [3].

На нашу думку, взаємопов'язаність кіберзлочинності та незаконних позбавлень волі або викрадень людини, полягає перш за все в тому, що за допомогою електронно-обчислювальної техніки видається можливим вимагання викупу за повернення викраденої людини в її родичів з можливістю не бути ідентифікованим за голосом, неможливістю встановити місцезнаходження особи, відслідкувати кінцевий рахунок, куди були перераховані кошти в будь-якому їх еквіваленті. Суттєво урізноманітнюються й способи вчинення злочинів щодо незаконного позбавлення волі, оскільки за допомогою комп'ютера під'єданого до інтернет-мережі, можна умовно «виманити» особу, волю якої планується обмежити з місця масового скупчення людей або ймовірного перебування її родичів. Поряд із цим, серед способів приховання, на нашу думку може бути використано операційне програмне забезпечення, що дозволяє дистанційно видаляти інформацію з серверів камер відеоспостереження в умовному «квадраті» вчинення злочину.

Всі перераховані організаційні та технічні особливості вдасться задокументувати та долучити до матеріалів кримінального провадження виключно за допомогою залучення осіб, що володіють специфічними та вузько-спеціальними знаннями у відповідній галузі, якими й є працівники підрозділів кіберполіції.

Тому, на нашу думку залучення працівників кіберполіції в контексті досудового розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини є надзвичайно важливим кроком, що уможливить виконання покладених Кримінальним процесуальним кодексом України завдань [4] на слідчого, а також дозволить протидіяти, в ході досудового розслідування сучасним інформаційно-технічним викликам.

Список використаних джерел

1. Про затвердження положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України: Наказ НПУ від 10 листопада 2015 року № 85.
2. Біленчук Д.П. Кібершахраї – хто вони?! Міліція України, 1999. № 7–8. С. 32–34.
3. Кіберзлочинність в Україні. Science-Community / сайт. URL: <https://www.sciencecommunity.org/ru/node/16132>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України прийнятий Верховною Радою України від 13.04.2012 №4651-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Волобуєв Анатолій Федотович,

професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук, професор;

Бажанюк Василь Васильович,

аспірант Донецького юридичного інституту МВС України

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Для розслідування кримінальних правопорушень типовою є ситуація виявлення розбіжностей в показаннях потерпілих, свідків і підозрюваних (обвинувачених). У зв'язку з цим постає завдання визначення причин таких розбіжностей та їх усунення. І досить часто причинами розбіжностей в показаннях виявляється неправдивість окремих учасників кримінального провадження, їх намагання ввести в оману орган досудового розслідування і суд. У зв'язку з цим виникає питання про можливість психологічного діагностування таких учасників кримінального провадження і використання для цього спеціальних знань. У той же час в ч. 2 ст. 28 Конституції України зазначається, що жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам.

В багатьох сучасних публікаціях відзначається досить широке застосування поліграфа в багатьох країнах (США, Канаді, Ізраїлі, Угорщині, Російській Федерації та інших) для отримання даних, які дозволяють визначити коло запідозрених у вчиненні кримінальних правопорушень, отримати інші дані, що мають значення у кримінальному провадженні. Практика застосування поліграфа ґрунтується на тому, що він дозволяє виявити мимовільні реакції організму людини на певні подразники (запитання, пред'явлені предмети).

Методика проведення таких досліджень включає в себе два основні етапи, на першому з яких встановлюється нормальний фоновий рівень психофізіологічної активності організму людини, що реєструється поліграфом. Для встановлення фонового рівня ставляться